

ГЛОВО

№ 3 (78), травень – червень 2020 р.

“Гетьманської столиці”

Газета Національного історико-культурного заповідника “Гетьманська столиця”

Я ПРОНИК У ТАЄМНИЦЮ РОДУ БДЖОЛИНОГО... ДО 245—РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПЕТРА ІВАНОВИЧА ПРОКОПОВИЧА

**РУСЛАНА
ОГІЄВСЬКА**

завідувач відділу
«Садіба Кочубеїв»
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Цьогоріч виповнюється 245 років з дня народження патріарха вітчизняного бджільництва Петра Івановича Прокоповича (1775–1850). Саме він здійснив відкриття, що прославило українські землі далеко за їх межами і стало міцним фундаментом для подальшого розвитку бджільництва у світовому вимірі.

Народився Петро Іванович 10 липня (29 червня) 1775 р. в селі Митченки, неподалік Батурина. Після навчання та нетривалої військової служби, у віці 23-х років він повертається до рідних місць і, прямуючи за покликом душі, розпочинає пасічницьку справу. Він увійшов в історію науки як вчений, що зробив епохальне відкриття, яке стало вододілом між «диким» та раціональним і, навіть, науковим бджільництвом. У 1814 р. Петро Прокопович вперше винайшов і сконструював рамковий вулик з рухомими рамками, роздільники для рамок та решітку для ізоляції бджолиних маток. Свій вулик винахідник назвав «втулковим», бо у ньому були втулки – дощечки, які закривали отвори позаду вулика. Через них можна було спостерігати за життям бджіл, впливати на його перебіг. Та, головне, вперше в історії бджільництва це дозволило здійснювати догляд за бджолами, не знищуючи комах та їхній приплід!

Не менш вагомим виявився внесок вченого у вивчення біології бджоли та раціональних способів їх утримання, у організацію промислового бджільництва, в удосконалення галузевої наукової термінології, у започаткування системного вивчення та вирощування медоносних рослин. Зокрема, з усіх рослин Прокопович найбільше виділяв

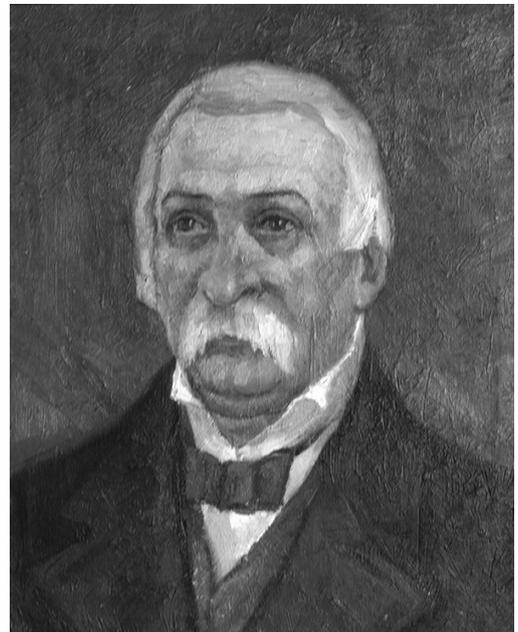
синяк, називав його «царем медоносів», адже за своєю нектаропродуктивністю він багатший від гречки у 25 разів.

Не меншу повагу заслуговує блискуче втілення П.І. Прокоповичем усіх своїх наукових досягнень в практичну діяльність. Не випадково його власна пасіка, кількість вуликів якої сягала 10 тисяч, стала найбільшою пасікою за всю історію бджільництва.

Окрім дослідницької та наукової діяльності Прокопович налагоджує ще й значну педагогічну роботу. У 1828 р. він заснував першу в країні та східній частині європейського континенту школу практичного бджільництва, яка досить швидко стала справжнім показовим центром галузевого дослідництва і, по суті, була першою сільськогосподарською школою в сучасному її розумінні. Школа Прокоповича успішно функціонувала 51 рік – з 1828 по 1879 рік (з них 22 – за життя фундатора) і підготувала до 1000 кваліфікованих пасічників. П.І. Прокоповичу, синові священника і випускнику богословського класу Києво-Могилянської академії був притаманний далекоглядний, філософський підхід до всіх сфер людського буття. Він бачив розвиток бджільницької науки через призму морально-релігійних засад. Саме на них базувалася і організація навчального процесу у школі бджільництва.

Сприятливу роль у популяризації діяльності П.І. Прокоповича відіграло близьке розташування його маєтку до Батурина, колишньої гетьманської столиці, куди приїздило багато видатних діячів.

Все своє життя цей палкий винахідник і популяризатор передових методів ведення сільськогосподарства проводить дослідження і працює над тим, щоб передати свої знання якомога ширшому колу людей. Багатогранність таланту вченого підтверджується маловідомими його від-

Портрет Петра Івановича Прокоповича.
Худ. О.М. Снопюк, друга половина ХХ ст.
З фондової колекції НІКЗ «Гетьманська столиця».

криттями: безколісний плуг, коса особли-
вої конструкції, хлібозбиральна машина,
пристрій для плавання проти течії тощо.

Усього 3-під пера П.І. Прокоповича вийшло понад 60 різних публікацій. Його статті друкували «Земледельческий журнал», «Земледельческая газета», журнал «Сельское хозяйство» тощо. Головна праця життя П.І. Прокоповича «Записки про бджільництво», або «Грамота пасічника», яку він почав писати у 1803 р., складалася з 12 частин. Він мав намір завести власну друкарню, навіть придбав для цього обладнання, але царський уряд не дав дозволу на її відкриття. Ця праця так і не була надрукована за життя її творця і до нашого часу вона не дійшла в повному обсязі.

22 березня 1850 р. перестало битися серце Петра Івановича Прокоповича. Згідно заповіту, учні поховали Учителя на його показовій пасіці в селі Пальчиках. Могильний склеп влаштували під його улюбленими липами, поставивши на могилу рамковий вулик. На надгробній плиті були викарбувані такі слова: «Определив себя к пчеловодству, я отдал оному всю жизнь, всю мысленность, всю бдительность».

Ювілейна монета «Петро Прокопович»
(Серія «Видатні особистості України»), 2015 р.
З фондової колекції НІКЗ «Гетьманська столиця».

ВИДАТНІ ПОСТАТІ

САМІЙЛО ВЕЛИЧКО І БАТУРИН ДО 250—Ї РІЧНИЦІ З ЧАСУ НАРОДЖЕННЯ

**Наталія
СУШКО**

завідувач сектору
науково-освітньої
роботи
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Доля козацького літописця Самійла Величка міцно пов'язана з Батурином, де йому судилося провести кращі роки свого життя. А на схилі літ, маючи вагомий багаж знань та неперевершений досвід роботи у сфері гетьманського урядування та документообігу, Величко пише свій «Літопис», в якому в деталях розповідає про події в Україні за період з 1648 і до 1700 року.

Народився С. Величко в 1670 р. у козацькій родині села Жуки на Полтавщині. Поза сумнівом, він здобув ґрунтовну освіту в Києво-Могилянському колегіумі. Як зазначив історик Ярослав Дзира, Самійло Величко крім української вільно володів німецькою, польською, латинською, а також церковнослов'янською і російською мовами.

З його власних слів, канцелярську службу у гетьманському Батурині С. Величко розпочав у 1690 р. Він працював у канцелярії генерального писаря (1687–1700) і генерального судді (1700–1708) Василя Леонтійовича Кочубея.

У XVII столітті поняття канцелярії відрізнялося від нашого сучасного уявлення про службовий офіс чи контору, куди приходять службовці і виконують канцелярську роботу. Окремих споруд для канцелярії не існувало, діловодство зазвичай велось в окремій кімнаті гетьманського чи старшинського будинку. Похідні канцелярії були пристосовані до потреб мобільності старшини, представники якої у супроводі канцеляристів іноді вирушали у посольства, військові кампанії, для вирішення справ на місцях. Самі канцеляристи також мали широкий спектр обов'язків і повноважень. Зазвичай вони мешкали у дворі того старшини, де служили.

Василь Кочубей мав у Батурині щонайменше дві садиби: на території міської фортеці та на південно-західній околиці. Саме замиська садиба була його представницькою резиденцією. В ній був кам'яний будинок, дерев'яна хата, дерев'яна церква, гай та сад, а також господарські і службові будівлі. Тут мешкала родина генерального судді та службовці його двору, серед яких був і Самійло Величко. Унікальність цієї садиби в тому, що її кам'яний будинок зберігся до нашого часу і є меморіальною пам'яткою, безпосередньо пов'язаною з літописцем Величком.

Під час служби у канцелярії Василя Кочубея Самійло Величко за його дорученням готував листи від гетьмана волоському та мултянському господарям, царю.

У 1705 р. С. Величка перевели до Генеральної військової канцелярії при гетьманові Івану Мазепі, де, як він зазначав, «був у ділах писарських не останній» впродовж 4-х років.

Самійло Величко не був одружений і не мав власного житла як інші канцеляристи Івана Мазепи (наприклад, Григорій). Тому мешкав разом з іншими службовцями при Генеральній військовій канцелярії. До початку 1690-х років вона знаходилася на території міської фортеці Батурина, а потім за рекомендацією царів була перенесена до «замку, де гетьман (Мазепа) сам живе». Принаймні від 1700 р. Іван Мазепа жив у своїй замиській резиденції Гончарівці, тому цілком можливо, що з 1705 р. Самійло Величко працював і проживав саме там. На території Гончарівки у 2011–2015 рр. археологи виявили рештки великої (15х5,5 м) одноповерхової дерев'яної службової будівлі, ідентифікованої як «курні», де старшини та службовці двору І. Мазепи перебували тривалий час, їли з дорогого керамічного і скляного посуду, грали у шахи, читали книги. У культурному шарі цієї споруди залишилися кулі, дрібні елементи козацького спорядження, прикраси одягу. Ці предмети наштовхнули дослідників на думку, що тут мешкали писарі чи інші службовці гетьманського двору високого рангу. Можливо, і С. Величко. Ймовірно, саме там він зберігав книги своєї бібліотеки, яка була вивезена з Батурина після захоплення міста московським військом у 1708 р. і зараз зберігається в Російському державному архіві давніх актів, де їх виявила дослідниця Т. Таїрова-Яковлева. Вони зберігаються єдиним комплексом. На належність цих книг С. Величкови вка-

зують його особисті «скріплення» та його власна нумерація.

У 1708 році С. Величко став на бік гетьмана І. Мазепи. Подальша його доля склалася не так трагічно, як могло б статися: він потрапив у полон до московських вояків. На нього, як на прихильника І. Мазепи очікувало тривале ув'язнення.

Повернувся на Батьківщину С. Величко у 1715 р. лише завдяки сприянню полтавського полковника Василя Васильовича Кочубея, сина колишнього генерального судді. До канцелярської служби більше не повертався. Оселився спочатку в рідному селі Жуки, а потім – у Диканьці на Полтавщині. Вчителював, збирав історичні книги та старовинні рукописи. В 1720 р. він почав писати свій легендарний твір «Летопись событий в Юго-Западной России в XVII в.».

Точна дата смерті С. Величка невідома, але вчені припускають, що це сталося після 1728 р. Його поховали у рідних Жуках.

У 2010 році, в центрі села, поруч із каплицею Покрови Пресвятої Богородиці й курганом пам'яті, встановлено гранітний пам'ятний знак, що символізує останнє пристанище славного історика козаччини.

Багато видатних людей пам'ятає батуринська земля, безліч таємниць надійно приховує в собі. Аналізуючи діяння цих людей, їхні творчі здобутки можна стверджувати, що саме Батурин приваблював до себе талановитих митців, політичних діячів, полководців, які саме тут, в гетьманській столиці, творили історію, боролися за права та свободи українського народу. Самійло Величко, відомий український козацький літописець, безперечно, є однією із яскравих постатей української державно-політичної думки.

Будинок генерального судді В. Кочубея в Батурині, де жив і працював Самійло Величко.

МИХАЙЛО МИКЛАШЕВСЬКИЙ ТА ЙОГО ВІЙСЬКОВА КАР'ЄРА

**ОКСАНА
СОХАНЬ**

молодший науковий співробітник
НІКЗ «Гетьманська столиця»

Відомий український військовий та державний діяч Михайло Миклашевський (народився близько 1640 р. – помер 30 березня 1706 р.) народився на Чигиринщині в козацькій родині. Його життя беззаперечно пов'язане з Батурином, адже сходження у військовій кар'єрі розпочалося саме в Гетьманській столиці!

Відомо, що серед старшинської аристократії він відзначався своєю письменністю та організаторськими здібностями. Свою службу розпочав при дворі Дем'яна Ігнатовича військовим товаришем та дворянином. З джерел маємо інформацію, що Михайло Миклашевський був одним із головних дорадників регіментаря. У 1670 р. та у 1672 р. він виконував дипломатичні місії до Москви. Після заслання гетьмана Ігнатовича до Сибіру, стосунки з Самойловичем були складними, тож колишній радник Д. Ігнатовича зайняв посаду глухівського городового отамана і свою кар'єру мусив розпочати заново. Протягом 1679–1682 рр. був ніжинським полковим осавулом. Так, неабиякі здібності Миклашевського та його наполеглива праця на користь держави привернули до нього увагу гетьмана Лівобережної України. З роками відносини Михайла Миклашевського з Іваном Самойловичем стабілізувались і державний діяч повертається до гетьманської столиці. Вже у 1682 р., займає посаду генерального хорунжого, а згодом і генерального осавула. Але з невідомих причин 27 серпня 1686 р. Михайла Миклашевського було усунуто з посади осавула.

Після приходу до влади Івана Мазепи Михайла Миклашевського повернули до рядів вищого старшинського кола й надано на ранг село Зазірки, слобідку Новосілки. Коли М. Миклашевський перебував по посаді генерального хорунжого, то у 1688 р. йому було доручено зустріч московського посольства на чолі з Ф. Шакловитим у Батурині.

У 1689 р. М. Миклашевський займає посаду стародубського полковника. В ході Північної війни саме Стародубський полк відіграв значну роль. Так у 1702 р. гетьман Іван Мазепа призначив Михайла Миклашевського наказним гетьманом війська, яке було послане для взяття однієї з найміцніших на той час литовсько-білоруських фортець – Бихова.

З джерел відомо, що Михайло Миклашевський поруч з становленням військової кар'єри активно займався меценатством. В 1698 р. в Стародубі було збудовано Преображенську церкву, оновлено церкви Архистратига Михаїла, Святого Миколая. На кошти цього представника генеральної старшини збудовано собор Святого Юрія в Києво-Видубицькому монастирі. Саме в цьому православній святині й знайшов свій вічний спокій полковник.

Будуючи церкви, не забував Михайло Миклашевський і про народну освіту. Так, він запросив відвідати Стародубщину одного з найвидатніших київських ієрархів – Варлаама Ясинського, який часто гостював у гетьманській столиці. Печерський архимандрит та майбутній митрополит Київський, Галицький і всієї України їздив Стародубщиною з проповідями, а на іменні Миклашевського виголосив у Стародубі «Слово на собор Св. Архистратига Михаїла», у якому високо оцінив заслуги Миклашевського у розвитку культури на теренах України.

Портрет Михайла Миклашевського XVIII ст., автор невідомий.

Військова кар'єра як і життєвий шлях Михайла Андрійовича Миклашевського, на жаль, закінчилися рано та раптово. У 1706 р. стародубський полк відправиться до міста-фортеці Несвіж. Саме там під час бою під стінами цього міста й загинув визначний український військовий діяч.

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Із записки Київського красового інспектора по охороні пам'яток культури Ф. Ернста про пограбування склепу К. Розумовського в Батурині (1927 р.)

8-го травня я виїхав до м. Конотопу й Батурина з метою розслідування. 9-го ранком під час огляду мною Конотопського Музею в помешканні бібліотеки останнього гр. Поплавський зняв з одної з шаф металеву скриню кубичної форми з взламаною верхньою кришкою, запустив в її руки й винувши звідти якусь темну річ, заявив: «а вот вам сердце Розумовського». Серце покладено в опилки, просякнуті якимись то гострими пахощами, які тепер просякли повітря у всіх помешканнях музею. В помешканні канцелярії в кутку на підлозі лежать загорнуті в газету шматки атласної матерії, волосся Розумовського,

срібні галуни, три гудзики, срібний рельєфний герб Розумовського, одламаний од труни, бурого кольору панчошка з ноги Розумовського.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
Ф. 166. Оп. 6. Спр. 9382. Арк. 7.

Про влаштування у Батурині народної бібліотеки (1913 р.)

Конотопським земством, в видах представлення населенню возможности в часы досуга проводить время за книгой, открыто в уезде десять народных библиотек, в следующих поселениях: в Бахмаче, Батурине, Великом и Малом Самборах, Курени, Поповке, Хижях, Семяновке, Гирявке и в Голенке.

Журнал заседаний Конотопского Уездного Земского Собрания, 1913 г., с. 19–20.

Про наміри відкриття в Батурині учительської семінарії, 1913 р.

Поручити управу возбудити ходатайство обь открытии Министерством Народного Просвещения учительской семинарии в м. Батуринь. При удовлетворении этого ходатайства учредить оть имени Конотопского земства пять стипендій для уроженцев Конотопского уезда по 150 руб. каждая в память юбилея, ассигновать до десяти тысяч рублей изьсредствьуездного земства на оборудование здания семинарии, ходатайствовать, чтобы назначенныя губернским земством 60 стипендій были приуроченыь семинарии, открытой вь м. Батуринь.

Журнал заседаний Конотопского Уездного Земского Собрания, 1913 г., с. 44.

Підготувала Т.П. Оксін

МИСТЕЦТВО ДЕКОРУВАННЯ ЗБРОЇ У ГЕТЬМАНЩИНІ

**МАРИНА
ХАРМАК**

завідувач відділу
історії Гетьманства
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Самобутність українського народу яскраво проявляється в декоративно-ужитковому мистецтві: вишивці, ткацтві, технології обробки дерева, металу тощо. Мистецтво декорування зброї майстрів Лівобережжя досягло свого апогею наприкінці XVII – на початку XVIII ст.

У роки гетьманування Івана Самойловича та Івана Мазепи активно розвивається приватне виробництво зброї й зброярство набуває ознак художнього ремесла. Виконуючи старшинські й гетьманські замовлення, майстри переймалися художньою насиченістю й пишністю своїх робіт. Зброя декорувалася за усіма канонами барокового світобачення. Її зразки майстри прикрашали металевими інкрустаціями, різьбленням, насіканням, чорнінням та гравіруванням. Більш цінні – зразки золотили та сріблили:

- «мушкети ствол красного железа насечен серебром и золотом;
- пищаль ствол насечен золотом, замок вызолочен;
- пистолеты оправные серебром и вызолочены с финифом;
- луки оправлены серебром, оправа резная, вызолочена и по 1 камению изумуду;

- сагайдак оправа серебряная, стрелы с перьями беркутовыми серебряны;
- копье обшито кожей красною, а по той коже писано золотом;
- ножи оправные серебром, черена позолочено ящуром;
- сабля булатная, ножны хозу черного, оправная золотом с камением яхонты красными и с изумудами;
- бездуган серебряный с рукояткой деревяной, окован серебром, золочен местами».

Пістолі, рушніці, луки та ножі мали чохла з чорного сап'яну або оксамиту, гаптовані золотом і сріблом, дорогоцінним камінням: «ножны кованы серебром и золочены, ножны черные, полоса насекана золотом оправлена 237 камнями; ножны костей рыбей оправлены, в оправе на ножнах 20 яшмов и 77 бирюз; ложи костяные; ольстры бархатны, шиты золотом и серебром».

Майстри-зброярі декорували не лише зброю, а й начиння до неї: порохові мішечки, натруски, шоломи, тощо. Наприклад: «натруска костная, оправа серебряная золочена с финифом; ладунка шита серебром, шнурок шолковий с золотом; ладовниці покрыты красною кожей, пороховница деревяная з косьми да карманцем кожаным с набойником железным; рог пороховой нарезной раковинами; шлем насечен серебром, вверху

колечко серебряное; шлем череп з лица насечен золотом местами».

Окремої уваги заслуговує й гарматне декорування. З присвятами й гербами, грізними левами й міфічними істотами, символами й рослинними орнаментами зброярі перетворили артилерію на політичний й репрезентативний важіль. В експозиції Музею археології Батурина Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» представлено уламок мортири, яка є доказом високого професіоналізму майстрів-гарматів. Фрагмент бронзовий, декорований виноградними гронами та рослинними орнаментами дає можливість уявити розвиток людвигарної справи на території Лівобережної України кінця XVI початку – XVIII століття.

Гармати «Лев», «Соловей», Грифон», «Голуб» – це далеко не увесь перелік шедеврів гарматного лиття, що дійшли до наших часів й експонуються не лише в українських, а й зарубіжних музеях.

Уламок дула гармати XVII – початку XVIII ст.
Експозиція Музею археології Батурина.

НАПОЇ БАТУРИНСЬКОГО ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ

**ОКСАНА
ЛОМКО**

старший науковий
співробітник
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

До XVIII століття в колах української еліти сформувалася культура споживання алкоголю, яку вже не можна було прирівняти до звичайного пияцтва. Алкогольні напої стали частиною світського життя. До популярних напоїв козацької еліти належали: горілка, вино (виноградне, вишневе та сливове), пиво, шампанське (ігристе вино) та слабоалкогольні наливки (сливова, вишнева, персикова, анісова, грушева, полинова).

Еліта батуринського гетьманського двору полюбляла пити вино. Воно було біле і червоне. Але Україна – край не виноробний, напій імпортували. Але звідкіля? Зазвичай назви говорять самі за себе. Так «бургундське», «ормантаж», вино «с эмитажом» та «фронтіньяк» везли з Франції. Ці вина були рідкісними і вартісними та закупувались виключно для особистого вжитку. До таких цінних вин належали також іспанські вина. Щоправда їх за-

купували дещо більшими об'ємами, але значно рідше.

З Молдови, з якою в Гетьманщині завжди були тісні економічні та політичні стосунки, привозили «волоське» та «катнарське» вино. Популярними були й «венгерські» вина різних сортів, які доставляли з Угорщини. У льохах

батуринської еліти можна було натрапити на барильце мускатного або солодкого рейнського вина та джку секту (ігристого вина), які надходили з Німеччини.

Згадуються в джерелах і про вживання «кримських» вин, але тут ситуація виглядає досить складною. З одного боку є чіткі вказівки на покупку саме кримських, за походженням вин, з іншого – під кримськими вказуються вина «мусалес», «лагонское», які могли виготовлятися як у Криму, так і в Персії та навіть в Африці.

Наприклад, Іван Самойлович любив пити «катнарське» вино. Гетьман явно був поціновувачем, бо відправляючи свій улюблений напій Василеві Голіцину, рекомендував: «Я раджу його після дороги в льохи десь чотири тижні потримати не відкриваючи, тоді з'являється в нього смак і колір».

У складі щорічного жалування гетьману зустрічаємо романею (французьке столове червоне вино), рейнське та іспанське вино, збитень, пиво з малиною, ячний та вісяний квас.

Весь гетьманський двір пив горілку («гаряче вино»). На бенкетах відмова від уживання цього алкогольного напою сприймалась як образа господаря дому – гетьмана. До специфічних напоїв на горілці, поширених в Гетьманщині, відносилась варенуха та медовуха. Наприклад, варенуху знавець запорозької старовини Дмитро Яворницький описував так: «суміш горілки (20–26 градусів), меду, сушених фруктів, переважно винограду, груш,

Кухоль з гербом гетьмана
Івана Мазепи.
Майстер Іван Равич, початок XVIII ст.
З колекції Чернігівського історичного
музею ім. В.В. Тарнавського.

КОРУПЦІЙНІ СХЕМИ ГЕТЬМАНСЬКИХ ЧАСІВ

**РУСЛАНА
ОГІЄВСКА**

завідувач відділу
«Садиба Кочубеїв»
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

У добу Гетьманщини представники гетьманської адміністрації неодноразово вживали заходів, спрямованих на боротьбу з корупційними проявами та зловживаннями службовим становищем з боку козацької старшини. На жаль ці зусилля не завжди досягали бажаних результатів. У 1742 р. у хабарництва було звинувачено генерального писаря Гетьманського уряду Андрія Безбородька.

На службу до Генеральної військової канцелярії А. Безбородько вступив у 1730 р. за гетьманування Д. Апостола. Швидко зарекомендував себе з гарного боку, увійшов в довіру до гетьмана і був призначений старшим канцеляристом. Одинадцять років сумлінної праці дали можливість Андрію Безбородьку у 1741 р. отримати посаду генерального писаря.

Кар'єрний ріст генерального писаря А. Безбородька похитнув донос Яготинського сотника П. Купчинського, який у 1742 р. відправив його у Петербург, імператриці Єлизаветі Петрівні. У праці історика О. Лазаревського, опублікованій в «Київській старовині» за 1890 р. наведені звинувачення П. Купчинського стосовно А. Безбородька, де вказані свідчення та прізвища потерпілих: «Генеральний писар Андрій Безбородько призначає полкову і сотенну старшину без виборів, за гроші. За сотенний уряд бере по 70 та по 100 руб. Для того, щоб збільшити свій прибуток, переконав О. Румянцева більшість сотень поділити навпіл і таким чином створив нові посади, які роздав також за гроші. Встановив нові уряди «вакансовые» і за гроші претенденти на ту чи іншу посаду мали право на першочергове отримання бажаної посади. Збільшив кількість канцеляристів до 200 чоловік, коли при гетьмані Д. Апостолу їх налічувалося лише 30. На посаду канцеляриста приймає навіть представників «посполитой породи» (селян та міщан) і ко-

жен має сплатити певну суму грошей. На посаду Новгород-Сіверського сотника було рекомендовано значково товариша Олександра Палатовича. За нього проголосували жителі сотні, але А. Безбородько віддав той уряд Новгород-Сіверському городовому отаману Степану Судіенку. Останній сплатив А. Безбородьку 600 руб. та 4 бочки горілки. Антона Степановича Крижанівського призначив сотником в м. Глинську, а за це отримав від нього 260 червонців та перлів для дружини на 300 руб. Не оминув увагою і родичів, яким роздав посади. Своєю Івану Сахновському – Чернігівського обозного, а синам його, Григорію – уряд сотника Старосанжарського, Якиму – сотника Менського. Племіннику дружини, Василю Биховському – посаду Гадацького судді. Особливо великий дохід приносили хабарі, які А. Безбородько брав за влаштування до генеральної канцелярії молодих та недосвідчених канцеляристів. Від Кисилівського, за посаду канцеляриста генеральної канцелярії взяв 6 кубків срібних і 2 персні; у Григорія Іваненка – коня; у Григорія Туманського – срібну кружку у дві кварта; у Якова та Семена Концевичів – 9 кубків срібних; у Дуніна-Борковського – 15 кілімів; у Івана Тумковського – срібну ладанку; у Кирила Лукашевича – листкового скла на вікна, в будинок, який побудував в м. Стольне; у Федора Чернецького – великий турецький намет. Брав хабарі і з тих урядовців, які отримували посади виборні: у Андрія Рубця за посаду судді Стародубського – меду 100 пудів і горілки 10 бочок; у бунчукового товариша Андрія Дуніна-Борковського взяв будинок, який перевіз в Стольний; у компанійського полковника Ігната Часника взяв турецьку яничарку (шаблю); у полковника Капніста – 15 коней».

У листопаді 1742 р. Андрія Безбородька відсторонили від займаної посади. Розглядати судову справу не квапилися. Перший допит по справі був проведений в кінці березня наступного року, але А. Безбородько вини не визнав: «не определял чиновников, а правители, взя-

ток не брал никаких». Другий допит відбувся лише через п'ять років, в травні 1747 р., але теж не дав ніякого результату. Розгляд по справі продовжився в липні 1751 р. за наказом новообраного гетьмана К. Розумовського. В серпні 1751 р. винесено вирок: «Купчинский обвинен, а Безбородько оправлен старшиною генеральною и полковниками, и по прежнему, ордеромъ гетманским, определен в генеральную канцелярию. Купчинский лишен сотничьего чина, чести и 100 ударовъ киями взялъ». Виправданого А. Безбородька гетьман К. Розумовський поновив на посаді генерального писаря, яку він обіймав наступні десять років.

Отже, довести звинувачення у хабарництві було дуже важко. Впливова і багата козацька старшина була впевнена, що не понесе суворого покарання за розкрадання бюджетних коштів, хабарі, утиски населення. Її не буде страчено, не конфіскують майно, рідко коли присуджували термін ув'язнення. Все це сприяло поширенню подібних зловживань. З того часу минуло 300 років, а проблема корупції так само гостро стоїть перед українським суспільством і сьогодні.

Портрет генерального писаря Андрія Безбородько.
Невідомий художник. XVIII ст.

Початок на стор. 4

яблук, слив, вишень, горобини, зварених разом з імбиром та іншими подібними прянощами». Сухофрукти і спеціальний набір трав заливали самогонкою й ставили в теплу піч. Там варенуха настоювалася десять днів, і в результаті виходив в'язкуватий солодкий напій, чимось схожий на узвар, але дуже підступний при необережному вживанні. Не зважаючи на дорожнечу, українська еліта широко використовувала прянощі для приготування напоїв: шафран, корицю, гвоздику, мускатні горіхи, мускатний цвіт, імбир, перець, ягоди ялівцю, кардамон.

Популярним було вживання пива та «меду». Пабів тоді ще не було, але пиво вже здобувало популярність. Ну а без хмільного меду культура українці не обходилася ще з часів Русі. Вживали й

шампанське, особливо на Новий рік, це був неодмінний атрибут святкового гетьманського столу. Ігристі вина з'явилися на європейському ринку в XVIII столітті і коштували надзвичайно дорого. Вони були рідкісними – в Україні їх отримували через Гданськ і Вроцлав.

Гетьман Іван Мазепа любив анісівку та особливо коропське пиво. З документів відомо, що у льохах гетьмана в Батурині завжди зберігалось ігристе вино, яке закуповувалося за кордоном великими партіями кілька разів на рік, 3–4 бочки коропського пива та діжки угорське вина.

Що ж пили з неалкогольних напоїв? А те що і зараз – узвар, чай та каву. Кава набуває надзвичайного поширення в період Гетьманщини і стає «модним елементом» придворного життя, традиційним церемоніалом під

час ділових засідань, рад, банкетів та різних частувань.

Цікаво, що на теренах Російської імперії каву популяризував і запроваджував Петро I. Але тоді її називали, здебільшого, «гидким напоєм». Не дивлячись на це її пили, адже це було престижно.

Ось такі напої вживала еліта батуринського гетьманського двору. Звісно, що простий народ не мав доступу ні то що до французький вин, а й навіть до поширеного «волоського». А от козацька старшина мала можливість тишити себе різноманітними алкогольними «смаколикми» й про каву не забувала.

Отже, напої відіграють значну роль в історії і культурних традиціях українського народу. Вони відповідають національному смаку, способу життя, клімату, особистим вподобанням та відображають побут представників Гетьманщини.

ЩОДО ВНУТРІШНЬОГО ОЗДОБЛЕННЯ ДЕРЕВ'ЯНОГО ГЕТЬМАНСЬКОГО ПАЛАЦУ КИРИЛА РОЗУМОВСЬКОГО В БАТУРИНІ

**Юлія
ФУРЦОВА**

завідувач відділу
«Палац гетьмана
Кирила Розумовського»
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Перенесення гетьманської резиденції до Батурина у 1750 р. сприяє активній розбудові міста. Одним з перших в Батурині споруджувався двір гетьмана Кирила Розумовського. Він знаходився на тодішній вул. Київській (сучасна адреса вул. В. Ющенко, 47), а головною спорудою цього двору був дерев'яний гетьманський палац. Згідно наявних на сьогодні наукових розвідок дерев'яний палац було зведено в основному у 1751–1753 рр., пізніше він неодноразово будувався та ремонтувався, що засвідчують архівні документи. Син гетьмана Олексій у 1775 р. характеризував цей палац як: «вельми великий і надміру просторий будинок». А будинок цей мав 11 кімнат та 5 сіней. У ньому було 8 печей, облицьованих калузькими кахлями. Усі кімнати палацу мали дерев'яні підлоги. Найбільша парадна зала була покрита сибірським листовим залізном, а її стеля – оздоблена алебастровою ліпниною.

Яким же було внутрішнє облаштування гетьманського палацу? На сьогодні нами вже зібрані деякі відомості про це. Згідно архівного документа, який описує гетьманську садбию станом на 1765 р., знаходимо відомості і про те, що у більшості кімнат стіни були оздоблені шпалерами різних кольорів, а стелі – полотном з побілкою: «стены оббиты разных цветов

бумажными обоями»; «стены оббиты холстом с выделкою и выбелены, а в одной комнате красными бумажными обоями».

У середині XVIII ст. в оформленні інтер'єрів починають широко застосовуватися шпалери, а гетьман Кирило Розумовський облаштував свої палаці відповідно до модних напрямків.

Якщо звернутися до опису майна дружини гетьмана Катерини Нарішкіної за 1746 р., то серед безлічі різноманітних предметів можна віднайти і значну кількість шпалер, що ще раз доводить, що ці оздоблювальні матеріали набували великої популярності: «обою же четыре аршина желтых, четыре голубых, мерою в длину по три аршина по одиннадцать вершков, обою два полотнища голубых, желтое одно, три лоскута обоев малеванных, обоев тканых парусных шесть штук, обои затрапезной фабрики синий с желтым восемнадцать полотнищ и шесть лоскутов, обою крашенных шесть штук...».

Нині у фондах Санкт-Петербурзького філіалу архіву Російської Академії наук, у фонді під номером 57 зберігається світлина з Батуринського палацу Кирила Розумовського. Ми можемо припустити, що фрагмент шпалер з рослинним орнаментом, які ми бачимо на світлинці саме з дерев'яного гетьманського палацу. Адже якщо звернутися до внутрішнього оздоблення кам'яного палацу Кирила Розумовського, який зводився архітектором Чарльзом Камероном в 1799–1803 рр., то дослідники однозначно стверджують, що його стіни були розписані і прикрашені ліпниною. У працях XIV Археологічного з'їзду (1908 р.) зберігся опис внутрішньої частини палацу: «наиболее цельный оставшийся кусок плафона и заметные следы рос-

писи находятся в полукруглом зале второго этажа на правой стороне от главного фасада». У книзі «Дворцы и церкви юга» (1914 р.) Ф. Горностаев зазначає: «сохранившиеся остатки штукатурных тяг свидетельствуют о нежной тончайшей лепке плафонов. Особенно хорошо сохранилась лепка карнизов в полукруглых залах, но и тут не осталось ни малейшего следа рисунка фресковой росписи, которой смутные пятна видны тут и там в разрушенных залах дворца».

Якщо кам'яний палац Розумовського в Батурині на зламі XIX–XX століття досліджували мистецтвознавці і архітектори, то від дерев'яного на той час вже не було і сліду. Його повністю розібрали ще в 1821 році. Тому віднайдена світлина із зображенням фрагмента шпалер з дерев'яного палацу Розумовського лише привідкриває завісу у питанні будівництва ним гетьманської резиденції в Батурині та спонукає до подальших досліджень.

Фрагмент шпалер із дерев'яного палацу
Кирила Розумовського у Батурині.

ДО ІСТОРІЇ БУДІВНИЦТВА ДЗВІНИЦІ ПОКРОВСЬКОЇ ЦЕРКВИ

**Наталія
ПІЛЬТЯ**

науковий
співробітник
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Важливе місце у храмобудівництві займали дзвіниці, які були невід'ємною частиною церковного двору, зокрема, і Свято-Покровської церкви в Батурині.

Відомо, що у січні 1783 р. дерев'яна церква Покрови Пресвятої Богородиці згоріла. За кілька років старанням настоятеля церкви Івана Джунковського та парафіян було зведено новий кам'яний Покровський храм. Первісний вигляд Покровської церкви змінено у середині XIX ст. прибудовою триярусної дзвіниці над західним притвором. Історію цієї прибудови нам допомагають з'ясувати архівні матеріали.

У Держархіві Чернігівської області було виявлено документ «Прошение жителей

м. Батурина на окончание постройки колокольни возле церкви во имя Св. Покрова Богородицы», за яким можна відтворити невідомі сторінки побудови дзвіниці Покровської церкви в Батурині в 1859 р.

Священик храму Петро Боровський та парафія церкви ще у 1846 р. звернулися з «прошенням» до Чернігівського Архієпископа Павла: «На разрушение фасада, на устройство каменной колокольни, соединенной с Церковью каменным же пределом». Для цього потрібно було розібрати стіну нижнього ярусу західного фасаду церкви «для сообразности с церковью, так и для большой красоты самой колокольни».

У той час ремонтні і будівництвом казенних і публічних споруд у містах губернії займалася Чернігівська Губернська будівельна і дорожня комісія. Будівництво чи перебудова тієї чи іншої церкви розпочиналося з вирішення питання про її тип, розміри, архітектурні форми і, звичайно ж, плану. Процес підготовки документів для прибудови дзвіниці йшов повільно, що обтяжувало хід будівництва цієї споруди.

Лише у квітні 1858 р. департамент «Искусственных дел», структурний підроз-

діл Комісії, на своєму засіданні виніс резолюцію: «Из прошения не видно кто будет наблюдать за работою и какого веса полагається иметь колокола, безъ таковых сведений не может быть одобрен доклад». Тому для доопрацювання цього «прошення» комісія звернулася за додатковою інформацією до Чернігівської Духовної консисторії.

Як засвідчують архівні документи, вже за рік будівництво дзвіниці було завершено. У клірових відомостях Покровської церкви за 1902 р. зазначається «каменная колокольня, построенная в 1859 г. Крепкая». А зі світлин початку XX ст. можна побачити, що вона мала три яруси, і верхини ярусів дзвіниці були прикрашені фризом у вигляді гранованих кубиків.

На превеликий жаль, у часи більшовицької кампанії в 1936 р. Покровський храм було зруйновано, а в 1950-ті роки підірвано церковну дзвіницю.

Отже, історія церкви Покрови Пресвятої Богородиці має ще багато недосліджених сторінок. Однак архівні документи дозволяють крок за кроком відкривати її минуле.

ВТРАЧЕНИЙ ШЕДЕВР

Тетяна
ОКСІНЬнауковий
співробітник
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Палац Кирила Розумовського – це єдиний збережений на теренах нашої держави палац гетьмана України, пам'ятка архітектури національного значення. Його велич та досконалість завжди приваблювали подорожуючих, а також істориків, художників, поетів. У своїх щоденниках вони залишали згадки, описи, замальовки, картинні зображення палацу, які стали цінною матеріальною базою для вивчення його історії.

Так, одним із відомих зображень палацу гетьмана Кирила Розумовського вважається картина Лева Лагоріо (1827–1905 рр.) «Руїни Батурицького палацу» написана у 1853 р. Лев Лагоріо – видатний художник-мариніст, уродженець Феодосії. У 1850 р. закінчив Петербурзьку Академію мистецтв із золотом медаллю та званням класного художника І ступеня. Почесний член Академії мистецтв. Один із фундаторів Петербурзького товариства художників. Нині картини художника зберігаються у музеях та галереях не лише України, а й світу.

Для нас цікаво, як уродженець Феодосії, учень Петербурзької Академії мистецтв опинився в Батурині. Відповідь спробуємо віднайти у книзі «Мои воспоминания из прошлого» Лева Жемчужникова, правнука гетьмана Кирила Розумовського.

Л. Лагоріо. Руїни Батурицького палацу. 1853 р.

У 1852–1853 рр. Лев Жемчужников та Лев Лагоріо, на той час ще стажери Академії мистецтв, подорожували Україною. Як згадує про це Лев Жемчужников, «после своего первого посещения Батурина я приехал туда не раз и в 1853 году с Лагоріо по дороге к Лизогубам; и показывал ему тогда дворцовую развалину. Лагоріо воспользовался этим мотивом и написал картину; а сопровождавший нас казак воспользовался этим, продав нам по дорогой цене раков».

Подальша доля картини досить складна. До 1927 року картина знаходилася у Сокиринському музеї. 9 березня 1927 р. вона надійшла до Прилуцького окружного музею, оскільки музей у Сокиринцях ліквідували. У 1984 р. з Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського твір Л. Лагоріо

був переданий до зібрання Чернігівського художнього музею ім. Григорія Галагана.

Картину «Руїни Батурицького палацу» було викрадено з музею разом з іншими 11 творами живопису та скульптурами в червні 1997 р. Щодо факту викрадення було відкрито кримінальне провадження, наразі картина перебуває у розшуку. Сьогодні поціновувачі мистецтва Л. Лагоріо можуть милуватися лише репродукцією відомого полотна.

Історія рясніє прикладами викрадення художніх шедеврів не лише в Україні, а й за кордоном. Втрачений шедевр вкотре нагадує світовому суспільству про цінність оригіналу. Ми маємо не забувати такі випадки, прикладати максимум зусиль для збереження наявних шедеврів та пошуку втрачених експонатів.

ПРІЗВИЩА МЕШКАНЦІВ БАТУРИНА XVIII СТ.

КАРИНА
СОЛДАТОВАстарший науковий
співробітник
НІКЗ «Гетьманська
столиця»

Важливу роль в ідентифікації мешканців українського ранньомодерного міста мали офіційні родові найменування – прізвища. У багатьох вони перебували ще на стадії формування. Лише представники козацької старшини та міської верхівки отримували свої родові назви від предків. Через те, як вказують більшість дослідників, характеризуючи цей період слід пам'ятати, що йдеться не про повноцінну прізвищеву назву, а радше про прізвишко. У даній статті розглянемо прізвища мешканців гетьманської столиці середини XVIII ст., що були парафіянами місцевих церков Покрови Пресвятої Богородиці та Живоначальної Трійці.

На основі сповідних розписів, які велися з метою фіксації здійснення населенням таїнства сповіді та причастя, вдалося встановити, що в більшості основою сучасної антропонімії стали козацькі прізвищеві назви. Бо ще в XVII ст. існувала потреба офіційної реєстрації значної кількості військових. Наприклад, козацькі прізвиська стали основою колоритних прізвищ із виразним гумористичним відтінком: Покотило, Скоробогатий,

Швидченко, Нагиба, Готова, Скакун. Перебування Батурина у складі Речі Посполитої, також, залишило свій відбиток в антропонімії досліджуваного міста. Багато прізвищ мало популярну словотвірну модель із суфіксом -ськ- та закінченням -ий: Джунковський, Долинський, Пороховський, Кучинський. Хоча вплив на прізвищеві назви здійснювала й російська мова. Зустрічаємо словотвірну форму із закінченням -ов: Литвинов, Романов, Петров. Крім цього, були поширеними запозичення з інших мов: Башуцький (від сербського або болгарського імені «Баш»), Бібіковна (давньотюрське слово «бік»), Салтаненко (від арабського імені «Салтан»), Мацарський (від слова івритського походження).

Найбільшу групу прізвищевих назв становили ті, де лексичною базою при творенні виступали найпоширеніші християнські чи слов'янські імена у різних структурних варіантах: Мироненко, Петренко, Мойсеев, Мойсєнко, Афанасьєв, Андрущенко, Андрієнко, Сидоренко, Пилипенко, Павлинко, Лазоренко, Тимченко, Семянов, Левченко тощо.

Значну лексично-семантичну групу серед мешканців Батурина XVIII ст. становили прізвищеві назви, що походили від індивідуальних ознак перших носіїв. Частина цих ознак були зовнішніми, фізичними: колір волосся, особливості зросту, ходи тощо. Наприклад: Світличний, Сиренко, Горбань, Горбаненко, Рижий, Чорненко, Безпалый, Куцовна, Циба, Червонячий. За внутрішніми ознаками: Заїка, Картавий, Пожокий, Ємчиха (людина, що чимось володіє).

У сповідних розписах вдалося визначити різні тематичні групи, що були джере-

лами формування антропонімії Батурина: назви на позначення засобів праці, предметів побуту, їхніх частин, об'єктів призначення: Пороховський, Колошиха, Хрестовий. Поява дитини в сім'ї, відношення до неї рідних: Безсмертний, Ключко. Назви явищ природи, часових понять: Вітер, Морозиха. Багато зустрічаємо прізвищ утворених від назв рослин, тварин, напоїв, продуктів харчування: Карп, Ропуха, Білоус, Карповна, Бабаченко, Голуб, Гусак, Кулик, Бичок, Книшенко, Калченковна (від слова калач), Бражник та Мандрик. Прізвищеві назви утворені від анатомічних понять: Хвостиченко, Зубенко, Крутоголов (тобто головастиий).

Не менш чисельною є група прізвищ утворених від назв професій. Вони опосередковано ілюструють економіку мешканців гетьманської столиці. Спочатку це були прізвиська, котрі в подальшому використовувалися вже як родові назви: Лимар, Компанець, Галайба, Кравченко, Загорупько, Слюсар, Кадун, Швець, Музика, Коваль, Сальник, Шинкаренко, Тесленко, Гончар тощо. У сповідних розписах траплялися й прізвища, що походять від назви місцевості або національності: Вишнівецький, Миронівський, Литвиненко, Грек.

Отже, сталі прізвища на той час мали ще не всі батуринці, частина ідентифікувала себе за прізвищами. Найбільші групи серед них становили прізвищеві назви, в основі яких лежали індивідуальні ознаки та імена перших носіїв. Прізвища остаточно сформувалися на кінець XVIII ст., коли після численних переписів населення, почали точно вказувати свої родові назви.

КЕРБУТІВСЬКИЙ ДІВОЧИЙ МОНАСТІР

Этот монастырь девичий назывался Кербутовским по поселению Кербутовке. Иначе назывался он Батуринымским и Новомилиным, так как в версте находился от сотенного местечка Новых Млинов и в 12-ти от Батурина. Он расположен был на левом берегу р. Сейма и во время разлива вод окружаем был водою, так что прекращалось сухопутное сообщение с окрестностями.

По управленію подчинен был крупничкому настоятелю, отделив от Крупничкого монастыря разстояніем 4 верст и р. Сеймом.

С какого времени основался здесь монастырь? Доподлинно неизвестно. Но несомненно, что он уже существовал при гетмане Богдане Хмельницком. Такое существование его видно по грамоте царя Алексея Михайловича, самом древнем памятнике монастыря из уцелевших <...>

В ведомости 1784 г. Сказано, что «по смерти польского шляхтича Христофора Селича остались земли и гетман Богдан Хмельницкий, определяя новое место монастырю Новомилиному, определил оному и земли реченного шляхтича». Известие вероятное, если Христофор Силич в войне козацкий стоял за Польшу.

По показанной царской грамоте, начальный храм в Кербутовском монастыре был в честь Воздвижения Креста Господня. Св. Димитрий игумен Батуриносский и следовательно заведывавший Кербутовским девичьим монастырем, в своем дневнике под 1683 г. замечает: «окт. 12 в девичьем монастыре церковь и трапеза сгорели в полночь: в олгаре загорелось по неосторожности пономарев». Царская грамота 1690 г. говорит: «пожаловали мы Воздвиженского Батуриноскаго Новомилинскаго девичьяго монастыря игум. Трофимію». Следующий новый храм воздвигнут также в честь Воздвижения Св. Креста. В универсале 1731 г. Новомилинский монастырь называется уже Успенским; а в универсале 1733 г. называется он и Воздвиженским и Успенским. Таким образом в 1731 г. в нем были два храма. По храму Успенскому, который был более благолепен, чем Воздвиженский, обитель стала называться Успенскою. «Сего 1761 г. сент. 20, так писала наместница монастыря, Новомилинской девичий монастырь – церкви и в них церковные уборы и имевшіяся в оном монастыре жалованныя на принадлежачія села и угодыя грамоты, гетманския универсалы и другіе документы вси погорели» и по просьбе получила копии. По ведомости 1767 г. церковь одна и без приделов: но после того построен был и Успенский храм.

По той же ведомости «келий деревянных игуменских 4, монашеских 15, амбаров 3; близ монастыря пріезжий двор, в нем монашеских келий 2, одна людская, две конюшни и 3 сарая»; инокинь и послушниц до 40.

Известныя настоятельницы обители:

1. Игуменія Евгения Хлевинская, 1652 г. В 1674 г. была она в Москве и исходатайствовала царскую грамоту на угодыя обители.

2. Игум. Анастасія известна в 1684 г.

3. В царской грамоте 1690 г., выданной по просьбе игум. Трофиміи между прочим сказано: «перевоз на р. Сейме под Батурином да с. Пальчики..., на гребле батуриноской на р. Сейме мельницу о трех колах мучных и четвертое колесо ступное (утверждают за монастырем); да при той мельнице поля разныя шляхецкія от некоего Силича (вероятно, черниговскаго полковника Иоанника Силича) им данныя, то есть сенокосы, леса, за р. Сеймом деревья бортныя и озера, о которых по многотяжке меж ими старицами и старцами монастыря Батуриноскаго и меж жителями новомилинскими, по приказу гетмана знатныя особи чинили размежеванье и поставили копцы и признаки, дабы всякій своего держался».

4. Игум. Иннокентія известна по Елецкому синодiku.

5. Игум. Анисія Чуйкевичевна в 1731 и 1736 г. получила универсалы в ограждение прав обители.

6. Олимпиада Маковская с сент. 1737 г., уволена по ея просьбе в ноябре 1740 г. и вместо ея снова управляла обителью игум. Анисія Чуйкевичевна, но строгости розбудила против себя жалобы и была удалена от должности.

7. Игум. Марія Магдалина Бударовна с сент. 1746 г. В следующем году, вследствие жалобы наместника священническаго на неповиновение ему священников обители,

принадлежать стало, а не к другой иной; священники – ради метрик в протопопскія команды определены».

8. Игум. Евтихія с февр. 1751 г. В дек. 1753 г. доносила она: «денег кошелевых в монастыре новомилином не собирается, кроме в два праздника – Успенія Богоматери и Вознесения Господня, и то не больше, як рубль или два и то на вино и ладан употребляется».

9. Игум. Елена, бывшая маюрша Барон-дежатицова, с февр. 1754 г. Она вписала род свой в синодик Черниговской кафедры в 1756 г. По ея прошению выданы были (1754 г.) книга и архипастырская грамота для испрошения подаяній на исправление храма обители. – Скончалась в обители апр. 11, 1758 г.

После того согласно с желаніем сестр обители управленіе поручено было прежней настоятельнице Евтихії.

10. Игум. Магдалина Корсаковна, в 1766 г. приняла в обитель Паисію, монахино заграничного Исакиевского монастыря; в 1767 г.

испросила себе дозволеніе отправиться в Белгород для испрошения пожертвованій на опустошенный пожаром монастырь.

11. Игум. Вера упоминается в декретах батуриноскаго суда 1770 и 1771 г.; переведена в Макошиинский монастырь.

12. Игум. Серафима при которой в 1777 г. перестроен ныне существующий храм обители.

13. Игум. Феодора с 1782 г. При ней видим в обители кроме Успенскаго храма, трапезный храм Вознесения Господня. В 1785 г. подала она ведомость об именах монастыря для передачи их в ведомство гражданское.

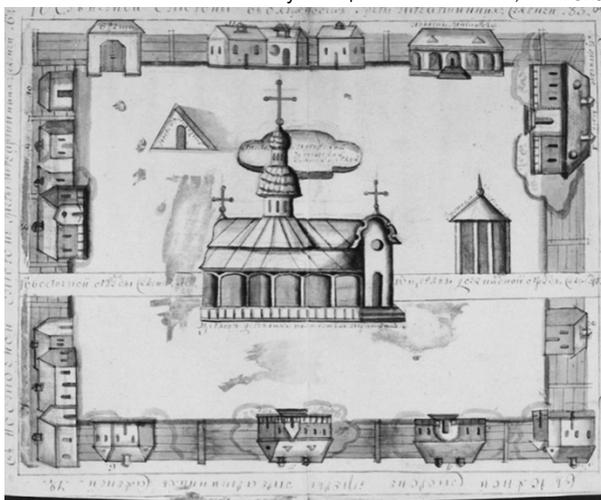
Владенія монастыря по этой ведомости были следующія: дер. Кербутовка и в ней 156 д.м. лука на 260 косарей в день, 4 озера, роща; в Пальчиках 88 д.м. и пахатное поле на 64 дня, в Атюше пахати на 106 дней и 159 д.м. в Чеплевке лес; в Миченках пахати на 127 дней, сенокос на 80 косарей, 16 д.м. в разных местах и мельницы с винницею и при них 28 д.м. «В озерах ловятся лины, плотва, сомы, окуни, щуки и караси и употребляются для монастырскаго обиходу, а не для продажи».

14. По отобраніи именій обитель оставалась в числе монастырей 3 класса. Здесь при игум. Александре жили на покое игуменіи упраздненных монастырей Вера и Серафима.

15. Обитель существовала еще до 1827 г. когда инокини ея с игуменію Дометіаною, преемницею Маргариты, переведены были в Гамалевский монастырь.

«Черниговские епархиальные известія», 1965, №4, №6.

Підготувала І. Паламарюк

План Кербутивського монастиря, бл. 1771 р. ЦДІАК України.

писала она: «В селе Кербутовке церкви никогда не бывало, но сельце к монастырю девичему в 1658 г. устроеному, разными годами селилось и к монастырской церкви».

Науково-популярна газета «Слово «Гетьманської столиці»

Засновник і видавець: Батуриноский державний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця»
Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
№ ЧГ 352-08 від 28.07.2006 р.

Адреса редакції: вул. Гетьманська, 74, м. Батурин Чернігівської обл., 16512, Україна
E-mail: baturin.capital@ukr.net, веб-сайт: http://www.baturin-capital.gov.ua
тел./факс: +380-4635-48437, тел. +380-4635-48013
Обсяг – 1,0 друк. арк.

Газета віддрукована у видавництві ПП Лисенко М.М.
(вул. Шевченка, 20, м. Ніжин Чернігівської обл., 16600)

Тираж 1000 прим. Зам. № 1856.

Редакція не завжди поділяє точку зору автора (авторів)
За точність викладених фактів і цитувань несе відповідальність автор (автори)

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО

Редакційна колегія

Кіяшко Любов Григорівна
(редактор)
Саєнко Наталія Анатоліївна
(відповідальний секретар)
Зозуля Сергій Юрійович
Огієвська Руслана Іванівна
Новік Оксана Андріївна

Редакція запрошує до співпраці професійних науковців, краєзнавців-аматорів, шанувальників історії